

Sygn. akt III USK 484/21

POSTANOWIENIE

Dnia 22 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania H. W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

z udziałem H. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B.

o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia społecznego,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 22 czerwca 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 27 stycznia 2021 r., sygn. akt III AUa (...),

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

II. zasądza od odwołującej się na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L. 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 stycznia 2021 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację H. W. od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 22 października 2020 r., którym oddalono jej odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. z dnia 2 maja 2018 r. (nr (...)), stwierdzającej, że H. W., jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność, będąca współnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu od dnia 1 stycznia 2003 r. do dnia 9 lutego 2003 r. oraz od dnia 1 stycznia 2005 r. oraz od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Oddział w L. z dnia 2 maja 2018 r. (nr (...)), stwierdzającej, że H. W., jako pracownik u płatnika składek „H.” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu od dnia 14 lutego 2005 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie sposób przyjąć, że Sąd Okręgowy uznał dowolnie, wbrew zgromadzonemu w sprawie materiałowi dowodowemu i w sposób sprzeczny z zaprezentowanymi poglądami judykatury, że odwołująca się w spornym okresie, posiadając 98% udziałów w spółce, jest współnikiem dominującym i jej status jest zrównany ze statusem współnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Nie sposób również zarzucić błąd w przyjęciu, iż w sprawie nie wykazano, aby wnioskodawczyni podlegała jako pracownik jakiegokolwiek kontroli, czy też wykonywała czyjekolwiek polecenia. Sąd Apelacyjny podzielił ocenę Sądu Okręgowego, iż wnioskodawczynię jako dominującego współnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością należy uznać za osobę prowadzącą działalność gospodarczą podlegającą obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, zaś objęcie 2 udziałów w spółce przez innych udziałowców należy uznać za czynność mającą na celu obejście powołanego przepisu. Choć pojęcie „wspólnika iluzorycznego”, którym posługuje się Sąd Okręgowy, nie wynika z obowiązujących przepisów prawa, jest zdaniem Sądu Apelacyjnego pojęciem wyprowadzonym z wykładni art. 22 § 1 k.p. i dotyczy statusu pracowniczego większościowego, dominującego współnika. Wskazał, że Sąd Okręgowy odwołał się w tym zakresie szeroko do orzecnictwa Sądu Najwyższego i piśmiennictwa i nie naruszył powołanych w apelacji przepisów kodeksu spółek handlowych.

Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu prawa materialnego, polegającego na błędnej wykładni oraz niewłaściwym zastosowaniu przez Sąd przepisu prawa materialnego bez jego wszechstronnego rozważenia, a dokładniej art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 4 § 1 pkt 3 k.s.h. w zakresie, w jakim Sąd przyjął, że skarżąca jest współnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w sytuacji gdy prawidłowa wykładania tego

przepisu jednoznacznie wskazuje na to, że skarżąca była współnikiem w spółce wieloosobowej.

Jako podstawę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca wskazała istnienie potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, a mianowicie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Wskazała, iż zarówno Zakład Ubezpieczeń Społecznych jak i sądy powszechne, dokonując subsumcji stanu faktycznego do treści art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zdecydowanej większości wspomagają się pojęciami „niemal jedyne go współnika” spółki z o.o. czy „wspólnika iluzorycznego”. Skarżąca zwróciła uwagę, że pojęcia te nie są zdefiniowane w jakimkolwiek przepisie prawa, wobec czego w takich sytuacjach dokonywana jest wykładnia rozszerzająca - stojąca w jawnej sprzeczności z literalnym brzmieniem przepisu art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Posiłkowanie się przez sądy pojęciami niezdefiniowanymi na gruncie przepisów prawa, spowodowało powstanie znacznych rozbieżności w orzecznictwie - Sąd Apelacyjny w (...) w wyroku z dnia 25 lipca 2019 r., II AUa (...), przyjął, że objęcie udziałów, choćby w nieznaczej części, w spółce przez innych udziałowców należy uznać za okoliczność wyłączającą zastosowanie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej (stosunek udziałów współników 95% do 5%) zaś Sąd Apelacyjny w (...) w wyroku z dnia 15 listopada 2018 r., III AUa (...), wskazał, że na użytek prawa ubezpieczeń społecznych współnika większościowego (posiadającego 92% udziałów) należy traktować jako jedyne go współnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w

orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (398⁹ § 1 k.p.c.).

Powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga przytoczenia i poddania analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2018 r., III UK 123/17, LEX nr 2496319). Nie może być mowy o rozbieżności w orzecznictwie wtedy, gdy wprawdzie w pewnej fazie stosowania jakiegoś przepisu przez sądy, a zwłaszcza przez Sąd Najwyższy, doszło do rozchwiania wykładni albo wyraźnych różnic jurysdykcyjnych poświadczonych odmiennymi rozstrzygnięciami, jednak następnie - po wyjaśnieniu występujących kontrowersji i uzgodnieniu stanowisk - ugruntowany został pogląd, który uzyskał przewagę i ukształtował wykładnię oraz oparte na niej orzecznictwo, niewykazujące już później odchyłań. Inaczej mówiąc, powoływanie się na rozbieżność w orzecznictwie sądów jako przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nie może dotyczyć rozbieżności, która została już usunięta przez ukształtowanie się wyraźnej, umocnionej i stabilnej linii orzeczniczej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2015 r., III CSK 59/15, OSNC 2016 nr 2, poz. 29).

Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że wspólnik, który ma większościowe udziały w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością nie może korzystać z ubezpieczenia społecznego jako pracownik (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 lipca 2011 r., I UK 8/11, OSNP 2012 nr 17-18, poz. 225, LEX nr 1043990 oraz z dnia 11 września 2013 r., II UK 36/13, LEX nr 1391783). Z tym stanowiskiem nie koliduje możliwość pracowniczego ubezpieczenia wspólników wieloosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością na stanowiskach członków zarządu (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 1995 r., I PZP 7/95, OSNAPiUS 1995 nr 18, poz. 227). Jednak, gdy udział w kapitale zakładowym spółki innych wspólników pozostaje iluzoryczny - co miało miejsce w rozpoznawanej sprawie w okresie wskazanym przez Sąd Apelacyjny, to w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie aprobuje się czynności zmierzających do wykreowania więzi pracowniczej,

pozbawionej jednocześnie jej immanentnych cech z racji połączenia pracy i kapitału (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 kwietnia 2010 r., II UK 177/09, LEX nr 599767; z dnia 3 sierpnia 2011 r., I UK 8/11, LEX nr 1043990).

Zwroty "prawie jedyny wspólnik" oraz "iluzoryczny wspólnik" nie wywodzą się z języka prawnego, są zaś wyrazem opisu stanu faktycznego danej sprawy. Nie podlegają wykładni tak jak przepisy prawa. Prawdą jest, że Sąd Najwyższy nie sprecyzował dotąd znaczenia pozaustawowych pojęć "niemal (prawie) jedyny wspólnik (udziałowiec)" lub "wspólnik (udziałowiec) iluzoryczny", jednak nie może budzić wątpliwości, że proporcja, z jaką mamy do czynienia w sprawie oznacza, że odwołująca się ma pozycję właścicielską tak dalece dominującą, iż nie może być własnym pracodawcą. Taka skala większości udziałów (przewagi głosów w zgromadzeniu wspólników) oraz sposób jej wykorzystywania nakazuje traktować wieloosobową spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością na równi ze spółką jednoosobową, w której jedyny udziałowiec nie może pozostawać w stosunku pracy ze spółką ze względu na brak elementów konstrukcyjnych właściwych dla stosunku pracy (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z 8 marca 1995 r., I PZP 7/95, OSNAPiUS 1995 nr 18, poz. 227 i wyrok z 16 grudnia 1998 r., II UKN 394/98, OSNAPiUS 2000 nr 4, poz. 159, z glosą Z. Hajna, OSP 2000 nr 12, poz. 177). Jest to sytuacja, w której status wykonawcy pracy staje się jedynie funkcjonalnym elementem statusu właściciela spółki (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 7 marca 2018 r., I UK 575/16, LEX nr 2488094; z 17 października 2017 r., II UK 451/16, LEX nr 2427158; z 11 września 2013 r., II UK 36/13, LEX nr 1391783).

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie reguły z art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.